

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM
II ETAP

**Rozpoznawanie potrzeb dziecka
wielojęzycznego i wielokulturowego -
diagnoza i wsparcie**

Joanna Grzymała-Moszczyńska

Plan

1. Nieco o powodach naszego spotkania
2. Osoba **prowadząca** diagnozę psychologiczną:
 - Kompetencje kulturowe
 - Kompetencje psychometryczne – o testach psychologicznych.
3. Osoba **uczestnicząca** w badaniu diagnostycznym
 - Pochodzenie kulturowe osób badanych;
 - Warunki badania;
 - Zaplecze językowe
 - Sytuacja zmiany kultury

Zasady porządkowe

- 3 x 1 – jedna osoba na raz mówi o jednym temacie
- Jeśli chcemy zabrać głos, podnosimy rękę

- **Brak systematycznego kształcenia** dotyczącego różnic kulturowych i językowych:
 - Brak kursów obligatoryjnych dla studentów;
 - **Niewielka oferta kształcenia** na etapie kształcenia zawodowego.
- **Zbyt wąskie pojmowanie** różnic kulturowych:
 - Sprawadzanie ich do różnic w zewnętrznych przejawach odmienności kulturowych (taniec, muzykalność, ubiór).
- **Testy psychologiczne same w sobie nie są krzywdzące.**
Wszystko zależy od refleksji użytkowników testów, która prowadzić powinna do świadomego korzystania z narzędzi psychologicznych z poszanowaniem dobra osób badanych

- Czy **psychologowie są „wolni”** od zjawiska stereotypowego postrzegania osób odmiennych kulturowo?
- **Czy wykonywanie zawodu psychologa chroni** przed zachowaniem się w sposób dyskryminujący?
- **Jakie są nasze własne przekonania i postawy** względem odmienności kulturowej?

Negatywne postawy = **niekorzystna** relacja

- **Postawy** wobec cech osoby badanej:

- Pochodzenie etniczne;
- (Nie)znajomość języka;
- Kolor skóry.
- Status społeczno-ekonomiczny.

Przejawiać się może:

- Brakiem naturalnej ekspresji mimicznej;
- Nerwowością w kontakcie;
- Zmienionym, nieprzyjemnym ton głosu.

stereotypy

- Samo w sobie nie jest problemem = mechanizm poznawczy radzenia sobie z różnorodnością bodźców odbieranych z otoczenia.
- **Brak świadomości**, że reakcja na bodźce może być zakłócona dążeniem do ich uproszczenia i pośpiesznego zaklasyfikowania **jest problemem i zagrożeniem**.

- To, że się różnimy nie jest problemem
- Problemem jest to, że często tego nie zauważamy...

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

8

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

- Narysujcie na mapę świata.
- Przypomnijcie sobie, jak wygląda mapa i ją narysujcie. 5-10 minut...
- Dzięki temu będziemy mogli zrobić GALĘRIĘ ŚWIATA
- Ogólny zarys kontynentów lub tak szczegółowo jak tylko pamiętacie, potraficie

Etnocentryzm:

Przekonanie osoby z określonego kręgu kulturowego, że jej standardy kulturowe są niejako w centrum rzeczywistości i w związku z tym są bardziej wartościowe niż te z innych grup.

- Zgodnie z modelem rozwojowym wrażliwości międzykulturowej etnocentryzm:
 - Jest początkiem drogi ku wrażliwości kulturowej;
 - Jest naturalną reakcją na różnice kulturowe:

Dzięki refleksji i doświadczeniom można ją jednak zmieniać tak, aby możliwy był adekwatny kontakt międzykulturowy.

Etapy etnocentryzmu:

- 1. **Zaprzeczenie** istnienia różnic kulturowych, unikanie grup o innej kulturze
- 2. **Obrona** – świadomość istnienia różnic kulturowych, preferowanie cech własnej kultury, deprecjonowanie innych kultur, niekiedy „pomoc” osobom z innych kultur w staniu się takimi jak większość
- 3. **Minimalizacja** – trywializowanie różnic i podkreślanie podobieństw między ludźmi jako istotami biologicznymi i podobieństw pomiędzy różnymi grupami kulturowymi

Wrażliwość kulturowa wymaga przejścia kolejnych etapów **etnorelatywizmu**:

(1) **Akceptacja różnic** – uznanie swojej kultury jako jeden z wielu możliwych światopoglądów:

- Akceptacja różnic, dostrzeganie ich i uznanie (nie wszystkie oceniane są pozytywnie).

(2) **Adaptacja** – umiejętność poszerzenia i dostosowania postrzegania sytuacji i zachowania do norm obowiązujących w danej (innej) kulturze:

- Adekwatne funkcjonowanie w zróżnicowanym kulturowo środowisku.

(3) **Integracja** – pełna biegłość w przełączaniu się pomiędzy kulturami:

- Trudno dostępny, gdy codzienność nie jest związana z intensywnym doświadczaniem wielokulturowości.

- Dla prowadzenia prawidłowej diagnozy najbardziej wskazane są etapy etnorelatywizmu – od akceptacji poczynając:
 - **Świadome uwzględnienie znaczenia różnic kulturowych** a także możliwość zmniejszenia ryzyka popełnienia błędów z nimi związanych.
- Warsztaty antydyskryminacyjne lub treningi wrażliwości kulturowej mogą być pomocne:
 - **W nabywaniu wiedzy** dotyczącej różnorodności kulturowej oraz związanych z nią wyzwań;
 - **Przyjrzeniu się oraz uświadomieniu** sobie swojego stosunku do osób różnorodnych kulturowo.

Upside down World Map

© Copyright Hema Maps Pty Ltd 2003

LEGEND

Capital = City, Town •

Hema Maps Pty Ltd

Ph: +61 7 3340 0000 Fax: +61 7 3340 0099

Web: www.hemamaps.com

Email: manager@hemamaps.com.au

Hema Maps NZ Limited

Ph: +64 9 273 6459 Fax: +64 9 273 6479

Email: sales.hema@clear.net.nz

ISBN 1-86500-166-6

9 781865 001685

South
America

Pacific
Ocean

Australia

Indian
Ocean

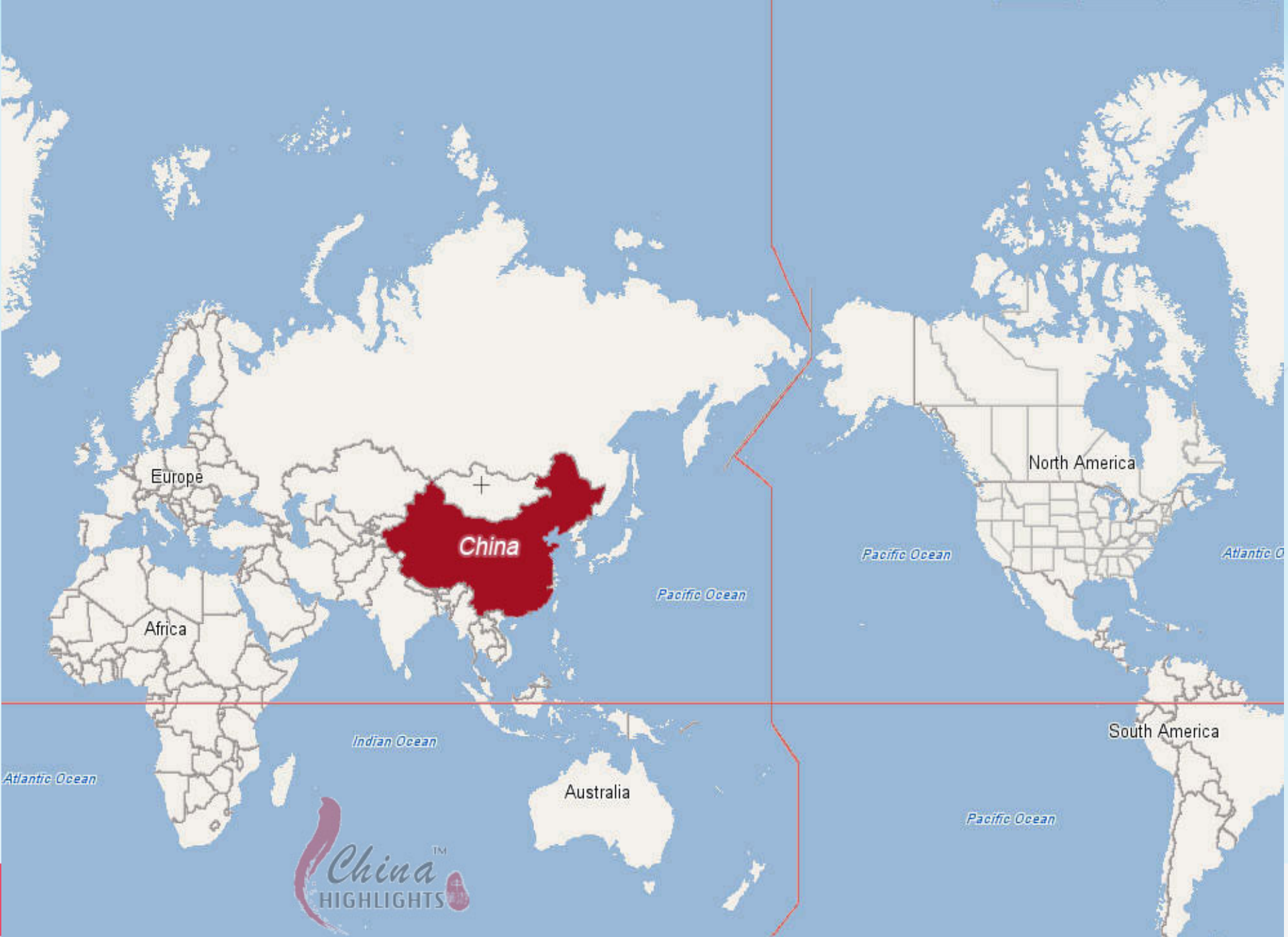
Atlantic
Ocean

North
America

Africa

Europe

Asia

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

Jak etnocentryzm może wpływać
na proces diagnostyczny i/lub na interakcję?

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: **postawy** wobec odmienności kulturowej

W jaki sposób można przeciwdziałać
takim przejawom etnocentryzmu?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

VULCAN
ZARZĄDZANIE OŚWIATĄ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

18

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

CWA
pro publico

Przykładowe sposoby uniknięcia wpływu stereotypów, uprzedzeń i etnocentryzmu na diagnozę:

- Poszukiwanie specyficznych cech dziecka oraz uwzględnianie niepowtarzalnej historii jego życia;
- Unikanie odniesień do cech a zwracanie uwagi na kontekst i sytuacyjne źródło zachowania (inaczej niż błąd atrybucji)

Co można robić?

- Poszukiwanie informacji o:
 - Typowych elementach ważnych dla danej kultury.
 - O specyfice „wchodzenia w interakcję”.
 - O regułach postępowania, rozmawiania, zwyczajach.
 - O przeżytych traumach, doświadczeniach.
 - O problemach w szkole – swoich obserwacjach, podejrzeniach.
- Ważne jest by osoba diagnozująca posiadała w miarę możliwości bogatą wiedzę na temat zaplecza kulturowego dziecka = szeroki kontekst interpretacji zachowania
- Czasami źródłem tego typu informacji są asystenci i asystentki wielokulturowi= **rola przewodników**

Podsumowując

- Nie ma „złych” i „dobrych” „map”
- Wszystkie z nich są równouprawnione i przedstawiają świat widziany z innych perspektyw
- Każdy patrząc w centrum umieszcza własny punkt odniesienia
- Warto zastanowić się jak często patrzymy na świat umieszczając swoje własne wartości w centrum, odnosząc zachowania innych do znanych sobie, bliskich, „własnych” norm i zwyczajów

Osoba prowadząca diagnozę psychologiczną: posługiwanie się testami psychologicznymi

- Testy psychologiczne

wybór narzędzi

- **Cel badania:**
 - Jakie decyzje będą podejmowane?
- **Czy stosowane narzędzia umożliwiają kontrolę** intencjonalnego manipulowania wynikami przez osobę badaną?
- **Kto** będzie badany?
 - Wielojęzyczność/wielokulturowość;
- **Własne** umiejętności:
 - Szkolenia przygotowujące do stosowania narzędzi.
- **Perspektywa czasowa** diagnozy

Testy wykonaniowe

- Standardowa instrukcja przewiduje użycie pomocy testowych **innych niż arkusze i zeszyty testowe** (testy papier-ołówek) zawierające narysowane bądź napisane zadania
- W szczególności chodzi o takie pomoce jak na przykład **figurki, układanki, historyjki obrazkowe do układania, klocki**
- **Odpowiedź** udzielana jest **poprzez manipulację** tymi przedmiotami, podczas gdy w testach papier-ołówek badany po prostu wskazuje jedną z kilku podanych odpowiedzi (np. tak jak w Teście Matrycy Ravena).

Testy wykonaniowe

- Kiedy warto/można/zaleca się?
- Wydaje się, że testy wykonaniowe są bardziej odpowiednie dla dzieci **z ubogim doświadczeniem edukacyjnym**, które wynikać może zarówno z uwarunkowań kulturowych, jak również z biedy i niskiego poziomu edukacyjnego rodziców:
 - Bliskie doświadczeniu, motywacja

Testy wykonaniowe

- Dzieci edukacyjnie zaniedbywane nie są poddawane ukierunkowanej stymulacji poznawczej (nie mają książek czy też zeszytów ćwiczeń)
- Mimo że nie mają prawdopodobnie także zabawek zaprojektowanych pod kątem stymulowania rozwoju poznawczego, mogą bawić się (manipulować) wszystkim, co jest w ich zasięgu

Testy wykonaniowe

- Z tego też powodu można przypuszczać, że ten **rodzaj aktywności** (manipulacja) **jest im bliższy** niż rozwiązywanie typowo poznawczych zadań, przedstawianych w zeszycie testowym
- Jednocześnie charakter pomocy testowych sprawia, że **łatwiej wzbudzić** w dziecku **motywację** do rozwiązywania zadań testu wykonaniowego niż zadań testu typu „papier-
ołówki” i tym samym **zoptymalizować** jego **funkcjonowanie** w sytuacji badania

Testy wykonaniowe

- Zadania w testach wykonaniowych, wbrew powszechnemu przekonaniu, **bardzo często wymagają znajomości języka**
- Z tego względu mogą być one **mało użyteczne do badania dzieci, które słabo znają język polski**

Testy niewerbalne

- Standardowa procedura zakłada **całkowite wyeliminowanie języka**
- Instrukcja w takim teście jest przez badającego **demonstrowana** (a nie wypowiedzana), a **materiał testowy ma charakter niewerbalny**
- Niektóre testy, łączą w sobie cechy testu niewerbalnego i wykonaniowego jak np. **Międzynarodowa Skala Wykonaniowa Leitera**, jednak najczęściej testy niewerbalne mają postać testu „papier-ołówki”
- UWAGA → nie każdy test niewerbalny jest neutralny kulturowo (to znaczy niestronniczy), na przykład podtest Porządkowanie obrazków z WISC-R. Warto go zastąpić podtestem Labirynty

Testy neutralne kulturowo

- Testy niezależne kulturowo (sprawiedliwe kulturowo) są oparte na **materiale nie tylko niewerbalnym**, ale także **niezawierającym elementów specyficznych** dla jakiejś grupy społecznej, np. zależnych od kultury, statusu socjoekonomicznego itp.
- W praktyce materiał bodźcowy ma zazwyczaj charakter **figuralny lub liczbowy**
- Wykonywanie takich zadań jest możliwe **niezależnie od poziomu znajomości języka polskiego** i, o ile instrukcja do testu niezależnego kulturowo zostanie przekazana dziecku obcojęzycznemu w znanym mu języku, test taki może być z powodzeniem wykorzystywany w badaniu tej właśnie grupy dzieci

podsumowanie

- **Testy wykonaniowe** są szczególnie użyteczne dla dzieci ze środowisk ubogich edukacyjnie i materialnie
- **Testy niewerbalne** (o ile nie zawierają werbalnych instrukcji) są natomiast wskazane do badania wszystkich dzieci, które nie posługują się biegle językiem polskim, ponieważ nie wymagają używania języka
 - Będą lepsze dla dzieci, o których wiemy, że dobrze radzą sobie z wykonywaniem czysto poznawczych zadań, opartych na materiale abstrakcyjnym bądź symbolicznym (zapis alfabetyczny, numeryczny czy figuralny),
 - Wśród nich znajdziemy zarówno testy typu „papier-ołówki”, jak i testy wykonaniowe

Podsumowanie

- Należy jednak pamiętać, że **nawet** w przypadku tego typu testów, porównywanie ich wyników z normami powstałymi w oparciu o badania jednorodnej kulturowo grupy polskojęzycznej **jest obarczone błędem innym niż szacowany przez standardowy błąd pomiaru**
- Trudno z tego powodu oszacować, nawet znając poziom rozwoju językowego dziecka w zakresie języka badania (w tym przypadku: języka polskiego), jak duży jest ten błąd

- Zasadnicza większość (jeśli nie wszystkie) testów psychometrycznych w Polsce była normalizowana na grupach **jednojęzycznych dzieci polskich**
- Nawet jeśli nie jest to w żaden sposób jednoznacznie opisane, to na ogół **nie ma podstaw, żeby sądzić, że próba normalizacyjna** zawierała także zrównoważoną frakcję dzieci dwu- i/lub wielojęzycznych o zróżnicowanym zapleczu kulturowym (w znaczeniu pochodzenia z kultur innych niż polska)

- Dlatego też, odnosząc do norm wynik dziecka wychowywanego nawet tylko częściowo w innej kulturze, należy pamiętać, że jest to zabieg **uprawniony tylko w części**
- Jest on uprawniony, ponieważ na ogół dziecko takie uczy się lub ma się uczyć w polskim systemie edukacji, który w przeważającej mierze jest przygotowany do nauczania dzieci polskich

- W tym sensie porównanie takie może niejako wskazywać, czy dziecko badane ma szanse funkcjonować w tym systemie podobnie jak dzieci polskie, dla których język polski jest jedynym znanym im językiem
- Ograniczeniem takiego porównania jest to, że może ono w istotny sposób nie doceniać możliwości dziecka, które w kontekście właściwej grupy odniesienia mogłoby wypaść znacznie lepiej

Dziękuję za uwagę!
joanna.grzymala-moszczynska@uj.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Ośrodek
Rozwoju
Edukacji

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

DOSKONALENIE STRATEGII ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ
NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM ETAP II

